

Kortlægning af uddannelse for bæredygtig udvikling på landets videregående uddannelser

Februar 2017. 1. udgave.

Baggrund

I den nordiske strategi for bæredygtig udvikling er både formel og uformel uddannelse fremhævet som indsatsområde. I Norge, Sverige og Finland, lande vi normalt sammenligner os med, er der fra ministerielt hold udarbejdet handleplaner, nedsat ekspertgrupper og opstillet læringsmål. Dette arbejde er ikke gennemført i Danmark. Uddannelses- og Forskningsministeriet præsenterer fem aktuelle og fremadrettede indsatsområder og initiativer inden for uddannelsesområdet på deres hjemmeside, men ingen af dem omhandler bæredygtighed. Det er derfor op til den enkelte uddannelsesinstitution selv at tage initiativ, iværksætte egne strategier og udforme særlige forløb. Denne mere plurale tilgang gør det relevant at kortlægge bæredygtige uddannelsesinitiativ i Danmark.

Uddannelse for bæredygtig udvikling (UBU) er med til at forme det *mind-set*, opbygge den viden og udvikle de færdigheder, der gør de studerende i stand til, ikke bare at navigere i, men til at skabe fremtidens bæredygtige samfund. Uddannelse for bæredygtig udvikling spiller derfor en vigtig rolle i bestræbelserne på at skabe et mere bæredygtigt samfund, og for opfyldelsen af de målsætninger, vi på internationalt plan har forpligtet os til at nå.

Formålet med denne udredning er at kortlægge de igangværende aktiviteter inden for uddannelse for bæredygtig udvikling på landets 8 universiteter, 8 professionshøjskoler, 9 erhvervsakademier og 3 kunstneriske uddannelsesinstitutioner, der optræder på Uddannelses- og Forskningsministeriets hjemmeside. Kortlægningen omfatter både eksplicite formelle og implicite UBU-beskrivelser og -aktiviteter fra 161 videregående uddannelser. Projektet vil formidle og synliggøre lokale erfaringer og indsatser som læringsarena og inspiration til handling.

Resume og konklusion

Kortlægningen hviler på et grundlag af data, der er indsamlet gennem en webbaseret undersøgelse af institutionernes uddannelsesbeskrivelser og efterfølgende er kvalitetssikret af institutionerne selv.

Det overordnede billede af kortlægning er, at bæredygtighedsindsatsen i uddannelserne på de videregående uddannelser er koncentreret omkring den miljømæssige dimension af bæredygtighed. En del af de uddannelser der fokuserer på det naturlige miljø, gør det uden at integrere traditionel samfundsvidenskabelig eller humanistisk viden i nævneværdig grad. Der findes en række relevante og interessante UBU-aktiviteter i Danmark,

men der er mangel på uddannelser, som er holistiske i sit udgangspunkt, og som formår at integrere miljømæssige og sociale såvel som økonomiske perspektiver på bæredygtig udvikling. Sådanne uddannelser findes både i Norge og Sverige.

Derudover optræder cirkulær økonomi ikke eksplicit i kortlægningen. Det er især relevant set i forbindelse med regeringens nyligt nedsatte advisory board for cirkulær økonomi, og Epinions rapport fra 2016 der konkluderer, at størstedelen af de danske virksomheder, der ønsker at anvende principperne i cirkulær økonomi, ikke gør det på grund af mangel på viden.

I forlængelse heraf er der stort potentiale i at integrere bæredygtighed, herunder cirkulær økonomi, i landets uddannelser i innovation og entreprenørskab i betydeligt højere grad, end det er tilfældet i dag. Afslutningsvis er det kun få institutioner, der eksplicit integrerer bæredygtighed i deres officielle missioner, visioner og strategier.

Metode

Undersøgelsens datagrundlag er skabt på baggrund af en webbaseret undersøgelse af institutionernes uddannelsesbeskrivelser. Kortlægningens data er kvalitetssikret ved at repræsentanter for samtlige uddannelser har fået tilsendt registerbaserede data på deres institution. Hver enkelt uddannelsesinstitution har haft mulighed for at kvalificere de indsamlede data. De indsamlede data er derfor blevet kvalitetstjekket af uddannelsesinstitutionerne selv. Tilbagemeldingerne passer i høj grad inden for rammerne vi har sat, og lægger ikke op til revurdering af metoden. Den samlede svarprocent var på 62,7% med et samlet frafald på 2%.

Selvom undersøgelsens data er blevet kvalitetssikret, kan informationer om relevante uddannelsesaktiviteter og andre tiltag alligevel være undsluppet kortlægningen. Institutionerne er derfor fortsat meget velkomne til at melde ind med oplysninger, der kan supplere kortlægningen.

Analyse

Det generelle billede af kortlægning er, at bæredygtighedsindsatsen i uddannelserne på de videregående uddannelser er koncentreret omkring den miljømæssige dimension af bæredygtighed. En del af de uddannelser der fokuserer på det naturlige miljø, gør det uden at integrere traditionel samfundsvidenskabelig eller humanistisk viden i nævneværdig grad. Dog er der vigtige undtagelser. Erhvervsakademierne og de kunstneriske uddannelser formår især at kombinere den miljømæssige og sociale dimension gennem diverse arkitektuddannelser, mens universiteterne, blandt andet gennem forskellige uddannelser inden for miljø- og byplanlægning, formår at skabe samspil mellem det naturlige og det sociale miljø. En række særlige aktiviteter, indsatser og initiativer kan fremhæves:

Som den eneste institution i Danmark har DTU uddannelser med det såkaldte ”Climate-KIC label”. Climate-KIC er et europæisk klimanetværk bestående af private virksomheder, akademiske institutioner og den offentlige sektor, der stræber mod at skabe innovation på klimaområdet på tværs af både fag- og landegrænser. I alt har 7 af DTU’s uddannelser Climate-KIC-mærkningen. KU forventer at få Climate-KIC-mærket kandidatuddannelsen *Klimaforandringer* i løbet af 2017.

Hertil har KU etableret Sustainability Science Centre, hvis formål er at katalysere, facilitere og koordinere forskning og uddannelsesmæssige initiativer på KU, der adresserer en bæredygtig udvikling af samfundet på grundlag af tværfagligt samarbejde og forskning. Centeret arrangerer desuden gratis foredrag for offentligheden, og tidligere foredragsholdere tæller blandt andre Jeffrey Sachs, Johan Rockström og Connie Hedegaard.

På kandidatdelen af *Anvendt Filosofi* på Aalborg Universitet kan de studerende vælge linjen ”bæredygtighedsfilosofi”. Denne uddannelse adskiller sig fra andre uddannelser ved at adressere bæredygtighedsproblematikken med udgangspunkt i etik, værdier og *mind-set*. Uddannelsen er interessant, fordi den repræsenterer et relativt nyt filosofisk område, og samtidig repræsenterer nogle af de menneskelige løsninger, humaniora kan bidrage med, men som ofte står i skyggen af naturvidenskabelige, teknologiske løsninger.

Kolding Designskole skiller sig ud fra de andre erhvervsakademier og kunstneriske uddannelser ved at integrere bæredygtighed i både deres mission, værdisæt og strategi. Dertil har institutionen en udviklingsafdeling bestående af tre laboratorier: Lab Bæredygtighed, Lab Social Inklusion og Lab for Leg & Design. Laboratorierne er samlingspunkt for skolens samarbejder med lokale, regionale, nationale og internationale virksomheder, institutioner og organisationer, og hjem for et team af designere, der arbejder med, hvordan design kan gøre en positiv forskel i verden.

Omdrejningspunktet for Lab Social Inklusion er velfærdsdesign, og der arbejdes med at udvikle og implementere løsninger, der kan forbedre forholdene for borgere, ansatte og ledere, der anvender eller arbejder med velfærdsteknologi. Lab Bæredygtighed beskæftiger sig med bæredygtighed som en drivkraft for vækst og forandring og har fokus på praksis.

I og for sig ikke noget i vejen med, at uddannelser holder sig inden for sin akademiske disciplin. Dog understreger UNESCO og andre nødvendigheden af at forstå bæredygtig udvikling holistisk, at anvende systemtænkning og skabe løsninger, der går på tværs af akademiske discipliner, der traditionelt har været opdelt.

For alle uddannelsesstyper gælder det, at der er mangel på uddannelser, der er holistiske i sit udgangspunkt, og som formår at integrere miljømæssige og sociale såvel som økonomiske perspektiver på bæredygtig udvikling. Sådanne uddannelser findes på universiteter i både Sverige og Norge (MA i Sustainable Development, Uppsala; MA i Environmental Studies and Sustainability Science, Lund; MA i Development, Environment and Cultural Change, Oslo; MA i Social-Ecological Resilience for Sustainable Development, Stockholm; MA i International Development Studies, NMBU Oslo). Bæredygtighedsudfordringerne er komplekse, og vi mangler i Danmark uddannelser, der uddanner mennesker i at forstå disse komplekse sammenhænge – mennesker, der bliver eksperter i systemtænkning og tværdisciplinært arbejde, uden nødvendigvis at være eksperter inden for delområderne.

Derudover er det værd at bemærke, at cirkulær økonomi ikke optræder eksplicit i kortlægningen. Det skal blandt andet ses i lyset af, at regeringen i oktober 2016 nedsatte et *advisory board* til at rådgive om cirkulær økonomi. Formål er at sætte skub i implementeringen af cirkulær økonomi i danske virksomheder.

I august 2016 fandt Epinion, at danske virksomheder selv oplever, at den primære barriere for at anvende principperne i cirkulær økonomi er, at de ikke har nok viden om konceptet. Betydningen af manglen på formel undervisning i cirkulær økonomi skal især ses i dette lys.

I umiddelbar forlængelse heraf viser kortlægningen, at cirkulær økonomi og andre perspektiver på bæredygtighed kun er integreret i meget begrænset omfang på erhvervsuddannelserne i innovation og entreprenørskab. Der er derfor stort potentiale i at integrere bæredygtighed – herunder cirkulær økonomi – i landets uddannelser i innovation og entreprenørskab i højere grad end det er tilfældet i dag.

Sammenfatning

Afslutningsvis kan kortlægningens resultater opsamles i fire hovedpunkter:

1. Mens der flere steder arbejdes med den såkaldte 'trede bundlinje', optræder cirkulær økonomi ikke eksplicit som formel undervisning i kortlægningen.
2. Der er potentiale i at integrere bæredygtighed – herunder cirkulær økonomi – i landets uddannelser i innovation og entreprenørskab i betydeligt højere grad, end det er tilfældet i dag.
3. Danmark mangler en holistisk uddannelse i bæredygtig udvikling som dem, der findes i både Norge og Sverige.
4. Bæredygtighed er kun i begrænset omfang eksplicit integreret i institutionernes missioner, visioner og strategier. Mens det er tilfældet på halvdelen af universiteterne, gælder det for blot 1 af 8 professionshøjskoler og 3 af 12 erhvervsakademier og kunstneriske uddannelser.